

Terwijl de hele wereld naar het WK Voetbal in Zuid-Afrika keek, waren er in de Cape Flats in Kaapstad diverse protestacties om aandacht te vragen voor de woningnood en de gedwongen verplaatsingen van armen naar de rand van de metropool. Ze hadden echter geen effect.

In de schaduw van het WK 2010

Kaapse acties voor een betere volkshuisvesting

Na de afschaffing van de apartheid waren de ambities van het nieuwe regime groot. Men wilde op korte termijn huisvesting en basisvoorzieningen voor de arme bevolkingsgroepen realiseren. Een proces van democratisering en sociale verandering zou de levens van alle Zuid-Afrikanen verbeteren. De Grondwet van 1996 garandeert iedereen het recht op huisvesting en bescherming tegen ontruiming. Toch zijn gedwongen huisuitzettingen nu nog aan de orde van de dag en heerst er een enorme woningnood, vooral in de steden. In Kaapstad staan 400.000 woningzoekenden ge-

registreerd. Er wonen naar schatting bijna een miljoen mensen in informele huisvesting. In deze situatie stellen grondwettelijke rechten weinig voor.

Collectieve actie

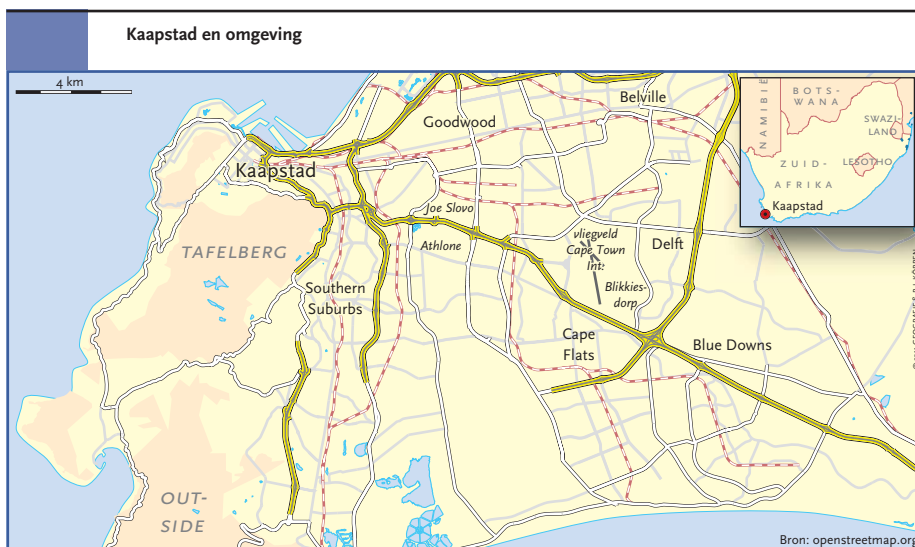
De armen komen echter voor zichzelf op. Neem de Western Cape Anti-Eviction Campaign (AEC). Deze in 2000 opgerichte stedelijke beweging coördineert de strijd van armen tegen ontruiming en afsluitingen van basisvoorzieningen als water en elektriciteit. De AEC organiseert bijeenkomsten, protestacties en juridische hulp. Zo staan de activisten van

de AEC arme gemeenschappen in de Cape Flats, een achtergesteld gebied in Kaapstad, bij in hun gevecht tegen huisuitzettingen en hun strijd voor realisering van het recht op goede huisvesting en toegang tot basisvoorzieningen. Hoewel er vóór het WK al regelmatig ontruiming en verplaatsingen naar de rand van de stad waren, heeft het toernooi de processen van *gentrification* en *beautification* versterkt. Rond het centrum werden oude en vervallen panden waar arme huurders en krakers woonden, ontruimd en opgeknapt om de beter bedeelde groepen in de stad en internationale voetbaltoeristen te huisvesten. Daarnaast werden de openbare ruimte en het aanzicht van wijken rondom stadions verfraaid.

Vooravond WK

Toen in 2004 bekend werd dat Zuid-Afrika het Wereldkampioenschap Voetbal van 2010 mocht organiseren, werd dit gezien als een grote kans voor het land (*Geografie* mei 2010). Het WK zou werkgelegenheid en betere infrastructuur brengen en alle Zuid-Afrikanen zouden ervan profiteren. Maar voor de armen bleken er ook nadelige gevolgen te zijn.

De nationale en lokale overheid voerden in 2004 een pilotproject uit in Kaapstad, het N2 Gateway Housing Project. De snelweg tussen het internationale vliegveld van Kaapstad en het centrum werd aangewezen voor de bouw van nieuwe volkshuisvesting. De vele krotten langs de N2 waren onderdeel

Welkom in Blikkiesdorp

FOTO: ROSALIE DE BRUIJN

Zo'n 30 kilometer buiten het centrum van Kaapstad, op een droge zandvlakte omringd door de duinen van township Delft, heeft de Kaapse overheid 1667 zinken wooneenheden van 18 m² rij aan rij gezet. Het enige wat de eenheden van elkaar onderscheidt zijn de met spuitbus aangebrachte nummers, oplopend van A1, A2, A3 tot Q60. Voor elke vier eenheden is er één toilet en wasbak, maar die blijken lang niet allemaal te werken. Verder is er niets. Geen gras, bomen, plekken of faciliteiten voor kinderen om te spelen of voor de bewoners om te vergaderen. Het hele gebied, waar naar schatting 12.000 mensen wonen, is afgeschermd door een hoog metalen hek. Politieauto's staan voor de ingang en maken zo hun aanwezigheid bekend aan iedereen die het gebied in- of uitgaat. Het leven in Symphony Way Temporary Relocation Area (TRA) is moeilijk, vanwege de beperkte voorzieningen, de erosie van sociale netwerken, de criminaliteit, overvolle scholen en de grote afstand tot markten en werkgelegenheid. De overgeplaatste Kaapstedelingen hebben het dan ook over een concentratiekamp. Ze vinden het leven in 'Tin Can Town' alias 'Blikkiesdorp' moeilijker dan in de townships tijdens het apartheidsregime.

Boven: Het tijdelijke opvanggebied Symphony Way noemen bewoners zelf 'Tin Can Town' en 'Blikkiesdorp'.

FOTO: ROSALIE DE BRUIJN

Links: Het voetbalteam uit Hanover Park in de Cape Flats vertegenwoordigde Nederland tijdens het WK voor de Armen.

van de informele nederzetting Joe Slovo in Langa en moesten plaatsmaken voor aantrekkelijke nieuwbouw. Critici zeggen dat dit project puur bedoeld was om het aangezicht van de stad te verfraaien voor het WK. De krotten langs de N2 waren namelijk het eerste wat de massaal toestromende toeristen te zien zouden krijgen van Kaapstad. Alle krotten moesten verwijderd worden en 20.000 mensen moesten naar tijdelijke opvanggebieden aan de rand van de stad. De inwoners van Joe Slovo wonnen echter met hulp van de AEC een rechtszaak tegen deze ontruiming. Het plan werd tijdelijk stilgelegd en herzien, maar toen waren er al een paar duizend mensen verplaatst.

Buiten deze grote operatie waren er allerlei pogingen om krakers en armen weg te krijgen uit gebouwen en krotten dicht bij stadions en uit publieke ruimtes zichtbaar voor het internationale voetbalpubliek. Zo probeerde de gemeente zes gezinnen te verwijderen uit de oude kleedkamers van het oefenstadion in Athlone, een wijk in Kaapstad. Opnieuw

Het WK Voetbal heeft de *gentrification* en *beautification* in Kaapstad versterkt

wonnen de bewoners met hulp van het AEC een rechtszaak en mochten blijven. Enkele straten verderop werden 366 krakers wel uit een oud schoolgebouw gezet. Zij hadden zich tevergeefs verzet tegen de ontruiming en werden gedwongen verplaatst naar Blikkiesdorp, een tijdelijk opvanggebied in het township Delft in de periferie van Kaapstad, achter het vliegveld (kader).

Mobilisatie

Het vooruitzicht te moeten leven in Blikkiesdorp maakte dat veel bewoners zich aansloten bij buurtorganisaties en lokale afdelingen van de AEC. Zo proberen de Kaapse armen zich te organiseren tegen de armoede en het neoliberalistische beleid van de overheid dat leidt tot privatisering van basisvoorzieningen. De activisten van de AEC en burgers in de Cape Flats ervaren echter dat formele kanalen om de politiek te beïnvloeden weinig ruimte bieden om te onderhandelen over goede huisvesting. Politici doen allerlei beloften die zij nooit nakomen. Daarom boycotten de AEC en de gemeenschappen in de Cape Flats

De AEC organiseerde met de bewoners een protestmars om internationale aandacht te vragen voor de beroerde omstandigheden in Blikkiesdorp. Door gebrek aan geld en communicatie kwamen maar 35 demonstranten opdagen.

Een derde belemmering was het verlies van vertrouwen in leiders van de AEC. Enkele vertegenwoordigers van de AEC werden niet meer volledig gesteund door hun achterban in de gemeenschappen. Zij eisten nieuwe verkiezingen.

Tot slot was er het gebrek aan financiële middelen. Om haar autonomie te behouden wil de AEC niet samenwerken met ngo's, bedrijven en/of de overheid. Momenteel krijgen de actievoerders alleen beperkte steun van een Engelse ngo, War on Want, die nauw samenwerkt met sociale bewegingen wereldwijd. Daardoor had de AEC geen geld om het transport voor de deelnemers van de mars naar het centrum te betalen. Iedereen moest dus voor eigen vervoer zorgen. Met minibuses naar het centrum kost 20 rand (ongeveer 2 euro) en dat is veel voor mensen zonder vast inkomen. De keus tussen meedoen in een mars of genoeg te eten hebben 's avonds is snel gemaakt.

Na het WK

Het WK zette Kaapstad in de schijnwerpers, maar door het gebrek aan tijd en middelen slaagde de arme bevolking er niet in om met grote acties aandacht op hun situatie te vestigen. Na het WK blijkt er niets veranderd voor de inwoners van Blikkiesdorp en de Cape Flats. Deze Zuid-Afrikanen hebben niet geprofiteerd van de verwachte opbrengsten van het WK; sommigen hebben hun onderkomen zelfs verloren. Toegang tot goede huisvesting zit er de komende jaren niet in. De woningnood blijft gigantisch en de overheid kan de toenemende vraag niet aan. Maar de stedelijke armen van Kaapstad hebben de hoop op een beter bestaan in de nabije toekomst niet opgegeven. De AEC en de bewoners in de Cape Flats maken zich nu op voor een nieuwe strijd tegen de privatisering van water in de achtergestelde wijken. Wederom moeten armoede en afstand worden overbrugd om de gemeenschappen te mobiliseren en organiseren. •

Bronnen

Dit artikel is gebaseerd op het veldwerk in Blikkiesdorp en Kaapstad van Rosalie de Bruijn voor haar scriptie, *Claiming the Right to the City: Contesting Forced Evictions of Squatters in Cape Town during the run-up to the 2010 FIFA World Cup*, ter afsluiting van haar masteropleiding Urban Studies (MSc Sociale Geografie) aan de Universiteit van Amsterdam (begeleiders: Virginie Mamadouh en Dorine Greshof).

de verkiezingen en bijeenkomsten die de gemeente organiseert over huisvesting. Zij hebben ervoor gekozen te procederen en protestacties op te zetten.

Een groot internationaal evenement als het WK bood deze actiegroepen een internationaal podium om aandacht te vragen voor woningnood, ontruiming en verplaatsingen. Daarom had de AEC samen met de bewoners van Blikkiesdorp twee grote collectieve acties gepland; het WK voor de Armen, een alternatief voetbaltoernooi voor arme gemeenschappen in Kaapstad, en een protestmars.

Het WK voor de Armen zou parallel lopen aan het FIFA WK en had als doel de bevolking te betrekken en ruimte te creëren voor participatie en discussie. De organisatie nodigde mensen uit die vlak voor het FIFA WK van hun woonplek ontruimd werden en bracht 36 voetbalteams uit 40 delen van de Cape Flats op de been. Het toernooi was gepland op vier zondagen in juni, maar vanwege gebrekkige financiële middelen werd een aantal wedstrijden uitgesteld en liep het toernooi een maand uit. Dit WK voor de Armen trok veel media-aandacht en fungeerde als platform voor politieke discussies. Zo kon de bevolking de negatieve effecten van huisuitzettingen, de privatisering van basisvoorzieningen en de gedwongen verplaatsingen naar de rand van de stad aan de kaak stellen.

Protestmars

De AEC en de bewoners uit Blikkiesdorp wilden daarnaast een protestmars houden om internationale aandacht te vragen voor de beroerde omstandigheden in Blikkiesdorp. De mars was vlak voor de opening van het FIFA WK gepland. Via het internet lieten de activisten de pers weten dat er 1500 actievoerders bijeen zouden komen. Maar nadat de protestmars door allerlei omstandigheden

twee keer was uitgesteld, kwamen er uiteindelijk maar 35 mensen opdagen en waren er drie journalisten om hun verhaal te verspreiden. Hoe kon de opkomst zo klein zijn in een stad waar de woningnood zo groot is?

Ten eerste was het lastig alle mensen over de mars te informeren. De beoogde deelnemers wonen in achtergestelde wijken verspreid over Kaapstad (kaart). Normaliter brengt de AEC hen via publieke bijeenkomsten op de hoogte van acties. Dit keer zou dat gebeuren op de dag van het WK voor de Armen. Het toernooi werd echter op het laatste moment uitgesteld omdat de financiën niet rond waren. Daarmee viel een cruciaal informatiekanaal weg. De meeste mensen in de Cape Flats hebben wel mobieltjes, maar zelden beltegoed om elkaar te bellen. De AEC had wel een aankondiging van de mars op haar website geplaatst, maar deze bereikte alleen de pers; de doelgroep heeft geen toegang tot internet. Om alle gemeenschappen in de Cape Flats te informeren zouden maanden van voorbereidingen en besprekingen nodig zijn geweest.

Ten tweede was het moeilijk mensen te motiveren tot deelname. Nadat de mars tot twee keer toe op het laatste moment was uitgesteld, waren de mensen bang weer voor niets opgetrommeld te worden. Zij haakten de tweede of derde keer af. Anderen vroegen zich af of de actie wel huisvesting zou opleveren. Zo niet, dan staken zij hun energie, tijd en geld liever in andere zaken. Weer anderen waren verhinderd door verplichtingen zoals werk en school.

De bewoners hebben wel mobieltjes, maar zelden beltegoed om elkaar te bellen